

Jaarverslag 2019

Commissie van Toezicht Detentieplaatsen
Koninklijke Marechaussee

Inleiding

Het ministerie van Defensie heeft sinds november 2007 een Commissie van Toezicht Detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee (CvT DP) ingesteld met het doel inhumane behandeling en foltering van ingeslotenen tegen te gaan. De KMar heeft een verantwoordelijkheid zorgvuldig en humaan om te gaan met vrijheidsbeneming van personen. Met de instelling van deze commissie voldoet Defensie en meer specifiek de KMar, tevens aan internationaal rechtelijke verplichtingen. Het werk van de CvT DP maakt niet alleen het beleid rond insluitingen transparant, maar ook de uitvoering daarvan. Door inspecties van de CvT DP kan de kwaliteit van detentieplaatsen en van de uitvoering van insluitingen structureel in kaart worden gebracht en zo nodig worden verbeterd.

De taak van de commissie is toezicht houden op de wijze van de tenuitvoerlegging van de vrijheidsbeneming in alle detentieplaatsen, die in gebruik en beheer zijn bij de KMar. Daartoe behoort toezicht op de naleving van de daarop betrekking hebbende voorschriften. Ook is het haar taak gevraagd en ongevraagd daaromtrent aanbevelingen tot verbeteringen en inlichtingen te verstrekken aan de beheerder, zijnde de minister van Defensie.

De CvT DP dient jaarlijks aan de minister van Defensie schriftelijk verslag uit te brengen van haar werkzaamheden en bevindingen (zie de ministeriele regeling, bijlage 1). Deze nota dient daartoe.

Samenstelling commissie vanaf 2019

Na het verlopen van de benoemingstermijn van de vorige commissieleden is in 2016 de werving gestart voor drie nieuwe leden. Bij de selectie heeft de KMar gestreefd naar een samenstelling van personen met verscheidene, toepasselijke achtergronden, bij voorkeur met ruime ervaring op het gebied van bestuur, veiligheid, detentie en zorg. Dit heeft geresulteerd in de benoeming van twee leden en een voorzitter (zie benoemingsbesluit, bijlage 2) per september 2017. Deze nieuw samengestelde commissie heeft vervolgens een actieve herstart gemaakt.

Een lid met een medische achtergrond ontbrak echter nog. Ook met het oog op de continuïteit is vanaf medio 2018 gestart met het werven van een vierde lid. Via een open sollicitatieprocedure is eind 2018 een geschikte kandidaat gevonden. Deze persoon is praktiserend arts en per 15 januari 2019 aangesteld (zie benoemingsbesluit, bijlage 3).

De CvT DP mag volgens de eerder genoemde regeling uit maximaal vijf leden bestaan. In het derde benoemingsjaar van de huidige leden (2020) zal de commissie overwegen of het werven van een vijfde lid opportuun is. Tevens zal voor afloop van de benoeming, per september 2020, verlenging van de aanstelling van de eerste drie leden aan de minister worden verzocht.

Bevoegdheden en wijze van inspecteren

Voor de bevoegdheden, wijze van inspecteren en de verslaglegging daarvan en de activiteiten die zijn verricht vanaf de herstart van deze commissie in het najaar van 2017, wordt verwezen naar het jaarverslag over 2018.

Verrichte activiteiten 2019

Inspectiebezoeken

De commissie heeft wederom een deel bezocht van het totaal aantal detentieplaatsen dat zich verspreid over Nederland, maar ook in het Caribisch gebied bevindt (circa 100 verdeeld over 30 locaties). De doelstelling van de commissie is in de (her)benoemingsperiode alle detentieplaatsen minstens eenmaal te hebben geïnspecteerd. Aan de hand van een prioritering wordt gekozen welke locaties voor een eerste inspectie voorrang verdienen en welke nogmaals dienen te worden bezocht. Zo bevat de locatie Schiphol Airport in samenhang met de nabij gelegen KMK en het JCS dusdanig veel detentieplaatsen die dagelijks worden gebruikt, dat de commissie heeft besloten

deze jaarlijks een herhaalbezoek te brengen.

In 2018 werden 9 locaties bezocht en in 2019 10 locaties. De commissie was voornemens meer locaties te inspecteren, zoals Venlo vanwege geconstateerde tekortkomingen aan de deuren van de ophoudruimtes, maar door een nog lopende verbouwing is besloten die inspectie te verschuiven naar 2020.

De locaties die in 2019 zijn geïnspecteerd:

1. 18-01-2019 Maastricht Aken Airport
2. 01-02-2019 Rotterdam The Hague Airport
3. 22-03-2019 Hoek van Holland
4. 22-03-2019 Europoort
5. 24-05-2019 Breda
6. 16-08-2019 Schiphol Airport; afdeling Falsi en 4 doorlaatposten
7. 18-10-2019 JCS; Detentiecentrum Complex Schiphol en het rechtbankgedeelte
8. 29-11-2019 Apeldoorn
9. 13-12-2019 Schiphol Airport; Plaza, Backoffice en G-pier
10. 13-12-2019 Koningin Maxima Kazerne te Badhoevedorp

Voor 2020 is de commissie voornemens de overige locaties te bezoeken. Zo heeft de commissie begin februari het Caribisch gebied bezocht. De KMar maakt voor de uitoefening van haar politietaken gebruik van detentieplaatsen op de eilanden Aruba, Curaçao en Bonaire. Wegens de bijzondere ligging van dit deel van het Koninkrijk zal hiervan een apart verslag worden opgemaakt, vooruitlopend op het jaarverslag over 2020.

Nationaal Preventie Mechanisme

In het kader van het VN-Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (OPCAT) zijn in Nederland diverse organisaties benoemd als leden van het 'Nationaal Preventie Mechanisme' (NPM). Het Nederlandse NPM wordt gevormd door alle organisaties die een toezichthoudende of adviserende rol vervullen bij personen die in hun vrijheid zijn beperkt, bijvoorbeeld in gezondheidscentra, justitiële inrichtingen en politie- en brigadebureaus. Het betreft een samenwerkingsverband waar ook de CvT DP deel van uit maakt. Gezamenlijk beschikken de deelnemers van het NPM over alle bevoegdheden waarover NPM's op grond van het OPCAT dienen te beschikken. Elke deelnemer heeft daarbij zijn eigen, in wet- en regelgeving vastgelegde, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Echter al enige tijd nemen de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming en de Nationale Ombudsman niet langer structureel deel aan het periodieke overleg. Nationaal en internationaal neemt namelijk de kritiek toe ten aanzien van de gekozen rechtsvorm en gealloceerd budget waardoor de onafhankelijkheid onvoldoende zou zijn zeker gesteld. De NPM is immers een samenwerkingsverband en heeft daarnaast als voorzitter de Inspectie Justitie & Veiligheid (J&V), die is gehuisvest in het departement van het ministerie van J&V. Het afgelopen jaar heeft daarom voornamelijk in het teken gestaan van overleg over de toekomstige invulling van het NPM. De commissie is bezorgd over de mate van tijd die is besteed aan de discussie over vorm van het NPM, omdat het ten koste is gegaan van de inhoud. De discussie heeft eind 2019 geresulteerd in een inventarisatie door de Directeur-Generaal Politie, Straffen en Beschermen van J&V. De DG is voornemens begin 2020 een advies uit te brengen aan de minister(s) van J&V, onder meer over welke organisatie de NPM-taken toebedeeld zou moeten krijgen en of daarvoor een wettelijke verankering noodzakelijk is.

Bevindingen 2019 en aanbevelingen

De afzonderlijke inspectieverslagen worden met verbetervoorstellen aangeboden aan de betreffende brigadecommandanten. Uit alle in een jaar opgemaakte inspectieverslagen worden daarnaast algemene bevindingen gedestilleerd. Deze worden opgenomen in het jaarverslag en met eventuele aanbevelingen aan de minister aangeboden en ter informatie gezonden aan de commandant KMar. Het is goed gebruik bij Defensie om jaarverslagen van toezichthouders te publiceren. De onderliggende inspectieverslagen worden evenwel niet als bijlage gevoegd en actief gepubliceerd.

Zoals reeds in het vorige jaarverslag gemeld, is het de commissie opgevallen dat alle bezochte locaties anders zijn. In de zin dat de taken verschillen (algemene politietaken of militaire politiezorg, grenstoezicht, of beveiliging), de staat van de gebouwen (oud of nieuw) en het aantal

werkzame mensen (veel tot weinig) en soort locatie (civiele omgeving of militaire omgeving). Echter overall heeft de commissie een open, vriendelijke en constructieve houding ervaren.

De relatief eenvoudig te verhelpen infrastructurele of technische mankementen zijn zonder uitzondering door de brigadecommandanten meteen opgepakt, of is toegezegd dat dit op korte termijn zou gebeuren. Bij een herhaalinspectie zullen deze zaken uiteraard extra aandacht krijgen. Enkele voorbeelden zijn technische mankementen bij de opening van deuren waardoor deze niet altijd vlot weer open gingen en loszittende tafels of muurdelen. Deze kunnen gevaarlijke situaties opleveren voor de veiligheid van ingeslotenen of medewerkers. Ook is de commissie niet meer gebruikte en daardoor ook niet meer schoongemaakte ophoudruimtes tegen gekomen. Deze dienen te worden ontmanteld of feitelijk ontoegankelijk gemaakt, zodat er geen misverstanden kunnen ontstaan over het mogen gebruiken ervan.

In enkele gevallen is geconstateerd dat het niet altijd duidelijk was wie verantwoordelijk is voor de ingeslotene; de desbetreffende rechercheur die de persoon tussen de verhoren door even insluit, of de 'plantonmedewerker'. Het advies om hierover duidelijke afspraken te maken en deze schriftelijk vast te leggen, zou worden opgevolgd. Tevens is een paar maal geadviseerd de jaarlijkse ontruimingsoefeningen te houden samen met de brandweer, die daardoor het gebouw leert kennen. In geval van ingesloten personen die bij een brand geen kant op kunnen, dient geen tijd te worden verloren. De commissie zal ook naar deze zaken nauwkeurig kijken bij een volgend inspectiebezoek.

De commissie heeft in 2019 de locaties op en rond Schiphol Airport (ophoudruimtes nabij Plaza en de G-pier en de politiecellen in de Koningin Maxima Kazerne en in het Detentiecentrum van het Justitieel Complex Schiphol) een herhaalbezoek gebracht. Uit deze inspecties kwam onder andere naar voren dat voorgaande aanbevelingen keurig waren opgevolgd. Zo ook de aanbeveling om camera's niet structureel aan te hebben in ophoudruimtes, ook al zouden de beelden niet continue door een medewerker worden bekeken. Deze worden nu conform de normstelling in de Ambtsinstructie alleen aangezet na toestemming van de hulpofficier van justitie.

Hoewel uit de inspecties in 2019 geen schokkende zaken naar voren zijn gekomen, doet de commissie wel twee aanbevelingen met een landelijke strekking.

Aanbeveling 1 BHV

Een Bedrijfshulpverlener (BHV-er) wordt periodiek en ook specifiek t.a.v. de locatie en t.a.v. bepaalde voorvallen opgeleid en getraind. De certificering is civiel en landelijk geregeld. Voor de kleinere locaties is de beschikbare regelgeving onduidelijk of er altijd een BHV-er aanwezig dient te zijn. Volgens het Veiligheids- en Milieu Managementsysteem KMar (Procedure uit het VMMS KMar d.d. 2017) dient aan de hand van een risicoanalyse (RI&E) te worden bepaald of, en zo ja hoeveel BHV-ers aanwezig dienen te zijn. Het is de commissie gebleken dat op kleinere locaties zekerheidshalve de aanwezigheid van een BHV-er is ingeregeld, of per toeval is ingeroosterd, of wel overdag maar niet in de avonduren. Indien niet standaard een BHV-er is ingeroosterd, wordt teruggevallen op de aanwezigheid van militairen vanwege de overtuiging dat een militair 5-jaarlijks IBT-trainingen volgt, is getraind in 'zelfhulp-kameradenhulp' en in de aanpak van calamiteiten.

Zoals gemeld in het vorige jaarverslag heeft de commissie onderzocht of op kleinere locaties volstaan kan worden met de aanwezigheid van militairen. De commissie is tot de conclusie gekomen dat tussen de periodieke IBT-trainingen, de startopleiding Militaire Basis Vaardigheden (MBV) en de landelijk gecertificeerde BHV-opleiding licht zit en daardoor een adequate zorg voor ingeslotenen niet overall is zeker gesteld. Het grootste bezwaar dat de commissie heeft, is dat weliswaar in de MBV *brandpreventie en brandbestrijding* aan de orde komt, maar dat in de jaren erna de MBV niet (altijd en overall) wordt herhaald en dit evenmin is verweven in de IBT-trainingen.

Dit onderdeel zit *wel* in de BHV-opleidingen en de bijbehorende jaarlijkse oefeningen met o.a. de brandweer. Doordat Defensie reeds beschikt over BHV-ers, de MBV-opleiding overwegend voor de nieuwe militairen is en het aanpassen van de IBT-trainingen alle KMar-militairen op alle locaties zou treffen (circa 3.500 executieven buiten de staven), beveelt de commissie aan om alleen op de locaties waar mensen kunnen worden ingesloten en dus in een afhankelijke positie verkeren, te allen tijde minimaal één BHV-er aanwezig te laten zijn. Dat betekent dat op locaties waar alleen

overdag mensen ingesloten kunnen worden, ook alleen gedurende de dag een BHV-er aanwezig hoeft te zijn.

Aanbeveling 2 Afspraken GGZ inzake personen met verward gedrag

De KMar kan in de uitoefening van haar taken in aanraking komen met personen die verward gedrag vertonen. De GGZ is de instantie die dan wordt ingeschakeld om te beoordelen of die persoon psychische hulp heeft. Het komt voor dat de persoon in afwachting van die beoordeling wordt ingesloten in een detentieplaats van de KMar. Ook indien de persoon niet verdacht wordt van een strafbaar feit. Dit acht de commissie onwenselijk. Personen met verward gedrag horen niet in een ophoudruimte of politiecel, maar horen zo snel mogelijk psychische hulp te verkrijgen. KMar-medewerkers trachten zo goed mogelijk deze personen op te vangen, omdat zij voor de veiligheid van de personen zelf of voor het behoud van de openbare orde niet op straat moeten blijven, maar zij zijn hiervoor niet voor opgeleid. Bovendien vergt het vasthouden van die personen de al schaarse capaciteit, die bedoeld is om de veiligheid op de locaties te behouden.

De politie blijkt een landelijk convenant te hebben gesloten met de GGZ om insluiting zoveel mogelijk te voorkomen dan wel zo kort mogelijk te laten duren. De KMar is om onbekende redenen daar niet bij aangesloten. Recentelijk is wel een regionaal convenant gesloten tussen GGZ en de KMar voor de regio Schiphol. Dit acht de commissie een goede ontwikkeling. Momenteel inventariseert de Staf van de KMar welke andere brigades eveneens veelvuldig met personen met verward gedrag in aanraking komen en dus een dergelijk regionaal convenant wenselijk is. De commissie adviseert deze ontwikkeling te ondersteunen en hier vaart achter te laten zetten.

Bijlagen:

1. *Regeling commissie van toezicht detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee van 2-11-2007 (met doorgevoerde wijzigingen per 1-10-2016)*
2. *Benoemingsbesluit commissieleden, d.d. 17-07-2017 (met bijbehorende rectificatie, d.d. 31-08-2017)*
3. *Benoemingsbesluit vierde commissielid, d.d. 21-12-2018*